

SPRAWOZDANIE Z XIV MIĘDZYNARODOWEGO KONGRESU PRAWA KANONICZNEGO „ADMINISTRACJA W PRAWIE KANONICZNYM”

Warszawa 14-18 września 2011

W dniach 14-18 września 2011 r. na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie odbył się XIV Międzynarodowy Kongres Prawa Kanonicznego pt. „Administracja w prawie kanonicznym”. Na wstępie wszystkich uczestników kongresu przywitał dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW ks. prof. dr hab. Józef Wroceński. Następnie przemówienia powitalne wygłosili: J.Em. kard. Kazimierz Nycz, Metropolita Warszawski, J.E. abp Celestino Migliore, Nuncjusz Apostolski w Polsce, J.E. Abp Józef Kowalczyk, Metropolita Gnieźnieński, Prymas Polski, ks. prof. Patrick Valdrini, Przewodniczący Consiglio Internationalis Iuris Canonici Promovendo oraz rektor UKSW ks. prof. dr hab. Henryk Skorowski. W dalszej kolejności dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW odczytał nadesłane do organizatorów życzenia, m.in. od Sekretarza Stanu J.Em. kard. Tarcico Bertone, Prefekta Kongregacji ds. Wychowania Katolickiego J.Em. kard. Zenona Grocholewskiego, J.E. abp. Józefa Michalika, Metropolity Przemyskiego, Przewodniczącego KEP, J.E. abp. Andrzeja Dzięgi, J.E. bp. Wiktora Skworca.

Pierwszej sesji inauguracyjnej przewodniczył ks. prof. Janusz Kowal z Papieskiego Uniwersytetu Gregorianum w Rzymie, natomiast wykład inauguracyjny wygłosił ks. bp Juan Ignacio Arrieta Ochoa de Chinchetru, Sekretarz Papieskiej Rady ds. Interpretacji Tekstów Prawnych. Jego wykład był zatytułowany: „Rozwój prawa administracyjnego w obowiązującym systemie kanonicznym”. Prof. Arrieta starał się odpowiedzieć na pytanie: Czy w prawie kanonicznym jest potrzebne prawo administracyjne? Przedstawił wiele obszarów prawa kanonicznego, gdzie faktycznie istnieje potrzeba stosowania procedur administracyjnych. Zwrócił także uwagę, by zbyt pochopnie nie przenosić norm z cywilnego prawa administracyjnego na obszar prawa kanonicznego.

Pierwszej popołudniowej sesji przewodniczył prof. Piero Antonio Bonnet z Uniwersytetu Studi di Terano we Włoszech. Jako pierwszy w tej sesji swój referat wygłosił ks. prof. dr hab. Józef Krukowski: „Podstawy prawa administracyjnego w Kościele”. Prelegent na wstępie stwierdził, iż wyodrębnienie prawa administracyjnego w systemie prawa stanowionego należy do osiągnięć charakterystycznych dla współczesnej kultury. Zainteresowanie zagadnieniami charakterystycznymi dla prawa administracyjnego wzrosło po Soborze Watykańskim II. Ks. prof. Krukowski swój referat podzielił na trzy części. W pierwszej przedstawił pojęcie „administracji” i „prawa administracyjnego”. Pojęcie „administracja” pochodzi od łacińskiego wyrazu *admini-*

strare (zarządzać, wykonywać, kierować, posługiwać). Natomiast „prawo administracyjne” zdefiniował jako jeden z działów w systemie prawa i dyscyplinę naukową, która w sposób metodologicznie uporządkowany zajmuje się badaniem norm należących do tegoż działu prawa. W drugiej części prof. Krukowski zarysował zasady relacji między organami władzy administracyjnej. W tej części mówił o zasadach jedności i podziału władzy. Wreszcie w trzeciej części prelegent omówił zasady funkcjonowania organów władzy administracyjnej. Tutaj przedstawił dwie kwestie: zasadę praworządności w funkcjonowaniu organów władzy administracyjnej oraz zasadę dyskrecjonalności. W konkluzji zaś stwierdził, iż w wyniku rewizji prawa kanonicznego po Soborze Watykańskim II w systemie prawa kanonicznego istnieją podstawy do wyróżnienia instytucji należących do działu prawa administracyjnego. W kontynuowaniu tego dzieła należy unikać dwóch skrajności: by normy prawa kanonicznego utrzymały charakter prawa administracyjnego oraz by normy prawa administracyjnego nie utraciły charakteru prawa kanonicznego. Drugi referat wygłosił prof. Carlo Fantappiè z Uniwersytetu Studi di Urbino „Carlo Bo” we Włoszech. Temat referatu był następujący: „Administracja w Kościele od *Corpus Iuris Canonici* do Kodeksu z 1917 r.”. Autor przedstawił to zagadnienie w trzech częściach. Najpierw omówił średnio-wieczne podejście do zagadnienia administracji. Zwrócił uwagę, iż na przełomie XIII i XIV wieku mamy do czynienia z rozszerzaniem się kościelnego systemu sądownictwa. Później pojawia się kryzys papieżstwa, co zmienia także koncepcję administracji w Kościele. W drugiej części prelegent omówił administrację Kościoła w czasach trydenckich. W trzeciej zaś odsłonie profesor z Włoch zarysował miejsce prawa administracyjnego w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r. i – jak zaznaczył – od tego czasu notuje się większą samodzielność organów diecezjalnych. Kodeks z 1917 r. nie zawiera norm dotyczących postępowania administracyjnego, które były przygotowane w projekcie. Trzecią prelekcję w tej sesji wygłosił ks. prof. Alejandro W. Bunge z Papieskiego Uniwersytetu Argentyny. Jego przedłożenie było zatytułowane: „Administracja w Kościele po Kodeksie z 1917 roku”. Na wstępie profesor z Argentyny odpowiedział na pytanie: Skąd pochodzi władza rządzenia w Kościele? Mianowicie pochodzi od Chrystusa, nie ma innego autorytetu jak Chrystus. W dalszej kolejności omówił istotę władzy administracyjnej w aspekcie statycznym, która jest częścią władzy rządzenia zmierzającą do promowania dobra wspólnego, zachowując granice wyznaczone przez prawo. Celem zaś bezpośrednim władzy administracyjnej jest dobro członków wspólnoty. Władza jest środkiem dla uzyskania *salus animarum*. Następnie prof. Bunge zarysował administrację kościelną w aspekcie dynamicznym, która jest *potestas omnia moderandi* (LG 27). Zasadniczym zadaniem administracji w Kościele jest wykonywanie władzy nauczania, uświęcania i rządzenia Ludem Bożym. Prelegent podkreślił, że nie wolno „kopiować” administracji państwowej, aplikując ją do porządku kanonicznego. Prof. Bunge omówił także zasadę legalności. Przypomniał słucha-

czom, że cel nie uświęca środków (oportunizm nie usprawiedliwia przekraczania norm prawnych). Hierarchia źródeł normatywnych jest fundamentem legalności. Administrowanie jest wykorzystaniem środków, które prowadzą do celu – zbawienia. Konkludując, prelegent stwierdził, iż administracja jest instrumentem Kościoła, który powinien pochylać się nad ewangelicznymi Samarytanami.

Po dyskusji nad wygłoszonymi referatami miały miejsce komunikaty naukowe, które były wygłoszone w trzech grupach językowych.

W języku polskim:

- „Pierwsze seminaria duchowne w Polsce – recepcja dekretu Soboru Trydenckiego o seminariach” – prof. Janusz Gręźlikowski;
- „Rzymskie źródła kanonicznego pojęcia dyspensy” – dr Piotr Sadowski;
- „Rozróżnienie *forum externum*, *forum internum* i *forum conscientiae* niezbędnym kryterium prawnej waloryzacji klauzuli *actu formali ab Ecclesia catholica deficere*” – prof. Andrzej Pastwa;
- „Nakaz karny: pojęcie i charakter” – dr Zbigniew Tracz.

W języku włoskim:

- „La sufficienza delle grazie a tutela dell’indagato nel procedimento amministrativo extragiudiziale ex can. 1717, in particolare nei casi aventi ad oggetto la commissione dei delicta graviora” – prof. Antonio Intergugulielmi;
- „Propuestas latinoamericanas en torno a la administraci3n de la Iglesia en la codificaci3n del derecho can3nico” – prof. Carlo Salinas Araneda;
- „I non battezzati come destinatari di atti amministrativi singolari” – prof. Burkhard Josef Berkmann;
- „Il concetto amministrativistico di efficacia: linee evolutive” – prof. Paolo Gherri.

W języku angielskim:

- „Medieval Canonical Sources and Categories of the Singular Administrative Acts, Particular in the 11th – 13th Century Canon Law Collections” – prof. Szabolcs Anzelm Szuromi;
- „The Impact of the *Motu proprio Omnium in mentum* on the Interpretation and Application of CIC can. 129” – prof. David-Maria Jaeger;
- „Diocesan Bishops and their Executive Power Regarding the Admission to Certain Sacraments” – prof. Hugo Adrian von Ustinov;
- „*Cura Animarum* and Canonicity: The Government of Dioceses and Episcopal Conference” – prof. Jean Paul Durand.

Wieczorem o godz. 20.00 miało miejsce walne zebranie Stowarzyszenia Kanonistów Polskich, które zakończyło pierwszy dzień kongresu.

W drugim dniu kongresu przed południem miała miejsce uroczystość wręczenia doktoratu *honoris causa* J.Em. ks. kard. Péterowi Erdő, Arcybiskupowi Metropolicie Esztergom-Budapeszt, Prymasowi Węgier.

Po południu odbyła się druga sesja naukowa, której przewodniczył ks. prof. Ariel David Busso z Katolickiego Uniwersytetu Argentyny. Pierwszy

referat: „Funkcje administracyjne a urzędy kościelne” wygłosił prof. Salvatore Berlingò z Uniwersytetu Messyny we Włoszech. Autor zwrócił uwagę, że sednem konfiguracji urzędu jest przejście do personifikacji jego znaczenia. *Potestas* postrzegana jest jako absolutna i względna. Jan Paweł II zwracał uwagę na służebny wymiar władzy. Chodzi zatem o powołanie osobiste oraz o uczestnictwo w jednej z *munera*. Prelegent w dalszej kolejności zajął się pojęciem *constituere*, które bywa używane w sensie szerokim i oznacza ustanowienie urzędu oraz utworzenie urzędu w sensie technicznym (*constituere in concreto*). Prof. Berlingò podkreślił także, iż chrześcijańska koncepcja władzy jest najbardziej humanistyczna. Władza nie jest bowiem rzeczą, którą się przekazuje lub udziela, a jeśli już, to metaforycznie. Drugi referat w tej sesji pt. „Władza administracyjna zwyczajna własna i zastępcza” wygłosił dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW ks. prof. Józef Wroceński. Władza to uprawnienie i może ona być publiczna lub prywatna. Władza funkcjonuje w każdej społeczności ludzkiej. Na wstępie prelegent omówił podstawy teoretyczno-prawne władzy kościelnej, gdzie podkreślił, iż na określenie władzy w Kościele używa się terminu „jurysdykcja” lub „władza kościelnej jurysdykcji”. W dalsze kolejności zostało przedstawione zagadnienie władzy kościelnej i jej podział oraz próba bliższego określenia zwyczajnej władzy wykonawczej i administracyjnej. Tutaj autor podjął próbę odpowiedzi na pytanie: czy władza wykonawcza jest tożsama z administracyjną? Prof. Wroceński stwierdził, że niewątpliwie władza wykonawcza stanowi trzon władzy administracyjnej, chociaż zakresy tych dwóch władz nie pokrywają się, tzn. nie wszystkie akty administracyjne są rezultatem władzy rządzenia. Trzeci referat w tym dniu wygłosił prof. Stephan Bernard Haering z Uniwersytetu w Monachium. Temat przedłożenia brzmiał: „Władza delegowana i władza na mocy specjalnego upoważnienia”. Autor zwrócił uwagę na fakt, że terminy *delegatio* i *mandatum* nie są w Kodeksie Prawa Kanonicznego używane w sposób ekskluzywny. Delegacja to przeniesienie władzy rządzenia na osobę fizyczną (lub zespół osób) poprzez akt prawny. *Mandatum* w Kodeksie ogólnie określa zlecenie, które może być jednorazowe lub długoterminowe. Następnie profesor z Monachium podjął zagadnienie niepowtarzalności i zastosowanie specjalnego upoważnienia oraz podobieństwa i różnice między władzą delegowaną a specjalnym upoważnieniem. Zdaniem prelegenta są to narzędzia prawa kanonicznego, które mają charakter wyjątkowy i prowadzą do większej elastyczności działania. Kościelna władza rządzenia może być sprawowana za pomocą jednego, jak i drugiego z tych narzędzi.

W trzecim dniu, trzecią sesję naukową poprowadził prof. Paolo Moneta z Uniwersytetu w Pizie, a jako pierwsza referat pt. „Akt administracyjny” wygłosiła pani prof. Francisca Pérez-Madrid z Uniwersytetu Barcelony. Pani profesor określiła administrację jako moment porządku, jeden z czynników dynamizujących. Swoje wystąpienie ujęła w trzech punktach. Najpierw omówiła zagadnienie Soboru Watykańskiego II i „logiki” współczesnego

kanonicznego prawa administracyjnego. Tutaj zwróciła szczególną uwagę na podkreślanie przez Sobór godności osoby ludzkiej. W drugim punkcie prelegentka omówiła koncepcję aktu administracyjnego, zwracając uwagę, że chodzi tu o akt pojedynczy i konkretny, który powoduje efekt prawny i zawsze powinien mieć na względzie dobro publiczne. W ostatniej – trzeciej części referatu – pani profesor z Barcelony przedstawiła zagadnienie aktu administracyjnego i „pewności” prawa wiernych (m.in. pisemna forma aktu administracyjnego wpływa na pewność prawną). Poznanie aktu administracyjnego nie jest elementem instrumentalnym lecz fundamentalnym. Drugi referat pt. „Procedury administracyjne” wygłosił prof. Olivier Echappé z Katolickiego Instytutu Prawa Kanonicznego w Paryżu. Już na samym początku prof. Echappé zaznaczył, że w Kodeksie Prawa Kanonicznego nie ma systematycznego ujęcia procedur administracyjnych. W dalszej kolejności została zdefiniowana procedura administracyjna oraz przeanalizowane kanony Kodeksu dotyczące tej problematyki. Następnie profesor z Paryża zaprezentował na czym polega sporna procedura administracyjna i zaznaczył, że czegoś takiego nie ma w procedurze cywilnej. Trzeci referat: „Wymierzanie sankcji na drodze administracyjnej” wygłosił prof. Damián Guillermo Astigueta z Papieskiego Uniwersytetu Gregorianum w Rzymie. Prelegent najpierw przypomniał procedury zawarte w Kodeksie z 1983 r., a następnie przystąpił do omówienia przepisów Kongregacji Nauki Wiary oraz Kongregacji ds. Duchowieństwa. Po wnikliwej analizie tychże przepisów prof. Astigueta zadał pytanie: czy potrzebne jest wykorzystywanie procedury administracyjnej? Odpowiedział, że można ją wykorzystywać w sytuacji, kiedy oskarżony jest nieosiągalny i generalnie, kiedy istnieją przyczyny, które utrudniają prowadzenie procedury procesowej. Dalszym punktem tej sesji były komunikaty naukowe wygłoszone w trzech grupach językowych.

W języku polskim:

– „Wykonywanie władzy administracyjnej w instytucjach życia konsekrowanego” – prof. Wojciech Necel;

– „Znaczenie synodów partykularnych w administracji kościelnej” – prof. Stanisław Tymosz;

– „Adwokatura kościelna elementem administracji sprawiedliwości Kościoła katolickiego w Polsce” – prof. Andrzej Szymański;

– „Akty administracyjne wydawane przez organy administracji publicznej oraz organ kościelnej władzy administracyjnej” – dr Barbara Krupa;

– „Modele prawne postępowania w sprawach o dyspensę od celibatu duchownych” – dr Piotr Skonieczny;

– „Znaczenie funkcji specjalnego zespołu Rady Kapłańskiej w administracyjnym procesie usunięcia proboszcza” – dr Bartosz Nowakowski;

– „Akty administracyjne przełożonych w odniesieniu do dóbr doczesnych na przykładzie prawa własnego Towarzystwa św. Franciszka Salezego” – dr Arkadiusz Domaszek;

– „Skutki wyroków Trybunału Konstytucyjnego Republiki Czeskiej w dziedzinie autonomii administracyjnej Kościołów i związków wyznaniowych” – prof. Damián Němec.

W języku włoskim:

– „La ragionevolezza dell’atto amministrativo” – prof. Chiara Minelli;

– „Il valore del silenzio nel procedimento amministrativo canonico” – prof. Alesio Sarais;

– „L’attività amministrativa nel diritto canonico” – prof. Franco Bolognini;

– „L’attività amministrativa della Conferenza Episcopale Portoghese” – prof. Manuel Saturino Da Costa Gomes;

– „Governo ecclesiastico e funzione amministrativa” – prof. Fernando Puig;

– „I decreti amministrativi e i decreti giudiziari in relazione alla nozione di *decretum extra iudicium* del can. 1341 § 1” – prof. Davide Salvatori;

– „Amministrazione dei beni temporali come atto di governo” – prof. Yuji Sugawara;

– „L’esercitazione della potestà esecutiva nella Chiesa patriarcale. Caso concreto: can. 82 § 1, 1 CCEO” – prof. Andriy Tanasiychuk.

W języku hiszpańskim:

– „La función administrativa y los instrumentos flexibilizadores en el ordenamiento canónico” – prof. Juan Fornés;

– „La declaración canónica de idoneidad para la enseñanza de la religión católica y su relevancia en el derecho estatal” – prof. Montserrat Gas Aixendri;

– „Forma escrita de los actos administrativos” – dr Tomasz Białobrzeski;

– „Los actos administrativos en el C.I.C. Características y clasificación” – prof. Aurora López Medina.

Trzeci dzień kongresu zakończył program kulturalny. Uczestnicy mieli możliwość zwiedzić Muzeum Powstania Warszawskiego.

W następnym dniu, czwartą sesję naukową poprowadził prof. Giorgio Feliciani z Papieskiego Uniwersytetu Najświętszego Serca w Rzymie. Pierwszy referat pt.: „Systemy nadzoru kontroli” wygłosił prof. Kurt Martens z Katolickiego Uniwersytetu Ameryki z USA. Prof. Martens zaprezentował na wstępie kilka modeli zabezpieczających ochronę przeciw nadużyciom: model sędziego – zwierzchnika (rekurs hierarchiczny), model pojedynczej, jednolitej jurysdykcji oraz model tzw. podwójnej jurysdykcji. Następnie dosyć szczegółowo został omówiony rekurs hierarchiczny według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. Profesor z USA zwrócił także uwagę na możliwość polubownego rozwiązywania konfliktów. Najlepszym rozwiązaniem jest tutaj – jak stwierdził – po prostu unikanie tego, by owe konflikty się pojawiały. Tradycja kanoniczna daje nam konkretne propozycje rozwiązywania konfliktów, takie jak aprobaty, pozwolenia czy rady. W swo-

im przedłożeniu prof. Martens podał bardzo wiele przykładów systemu kontroli i nadzoru z obszaru amerykańskiego. Drugi referat: „Ochrona sądowa” wygłosił prof. Javier Canosa z Papieskiego Uniwersytetu Świętego Krzyża w Rzymie. Na początku zarysował on rozwój doktryny w zakresie omawianego tematu. Przypomniał przepisy zawarte w *Konstytucji apostolskiej „Regimini Ecclesiae Universae”* oraz kilka kierunków rozwoju tejże doktryny: kongresy w latach 1934-1953 oraz opinie kanonistów po Soborze Watykańskim II, gdzie nastąpiła zmiana pod względem kontroli i zapewnienia sprawiedliwości. W dalszej części prelegent z Rzymu omówił konflikty powstałe w wyniku wydawania wadliwych aktów administracyjnych. Powiedział też, że najczęstszymi wadami aktów administracyjnych rozpatrywanymi przez Sygnaturę Apostolską to dekrety o usunięciu proboszcza i dekrety o wydaleniu z instytutu zakonnego. Prof. Canosa przedstawił także orzecznictwo Sygnatury Apostolskiej dotyczące ochrony prawnej, postulując, by w przyszłości w większym zakresie były one publikowane. Na koniec stwierdził, iż ochrona prawna wiernych wymaga większej skuteczności i pewności.

Przed południem zostały wygłoszone komunikaty naukowe w dwóch grupach językowych.

W języku polskim:

- „Wpływ trójpodziału władzy w Kościele na pojęcie prawa kościelnego” – prof. Tomasz Gałkowski;
  - „Aktywność władzy administracyjnej podczas rekursu sądowego. Wybrane zagadnienia” – dr Paweł Malecha;
  - Kontrowersje wokół definicji legalnej reskryptu skodyfikowanej w kan. 59 § 1 KPK” – prof. Ginter Dzierżon;
  - „Władza administracyjna przełożonych zakonnych” – prof. Ambroży Skorupa;
  - „Administracyjny wymiar kar” – prof. Zbigniew Suchecki;
  - „Władza dyspensowania proboszcza i innego prezbitera lub diakona” – prof. Jan Krajczyński;
  - Wydalenie ze stanu duchownego drogą administracyjną na podstawie kompetencji przyznanych Kongregacji Nauki Wiary” – dr Marek Stokłosa;
  - „Unikanie lub rozwiązywanie sporu administracyjnego według KPK” – dr Zbigniew Jaworski;
  - „Czy dopuszczalne jest udzielenie dyspensy od formy kanonicznej osobie, która odstąpiła od Kościoła aktem formalnym?” – dr Urszula Nowicka;
  - „Zależność i niezależność przełożonego od jego rady w instytucie zakonnym” – dr Marek Saj;
  - „Asygnata w Zakonie Kaznodziejskim” – dr Tomasz Wytrwał.
- W języku włoskim:
- „La dimissione dallo stato clericale in via amministrativa” – prof. Luíś Navarro;

- „Diritti processuali (amministrativi) dei fedeli. Alcune considerazioni canoniche partendo dal can. 221” – prof. Jesu Pudumai Doss;
- „La tutela processuale cautelare dopo la lex propria del Supremo Tribunale della Segnatura Apostolica” – prof. Raffaele Copola;
- „Dimissione dallo Stato Clericale in poenam e lo svolgimento del procedimento amministrativo nelle facoltà speciali, concessi dal Santo Padre alla Congregazione per il Clero” – Maciej Tomasz Kubala;
- „L'importanza dei consigli pastorali nell'amministrazione della diocesi e della parrocchia” – prof. Benedict Ejeh;
- „Risarcimento del danno nel processo contenzioso amministrativo” – prof. Grzegorz Leszczyński;
- „Il ricorso al Supremo Tribunale della Segnatura Apostolica per motivo di illegittimità dell'atto amministrativo” – J.E. prof. Artur Miziński;
- „Amministrazione ecclesiastica e insegnamento della religione cattolica nelle scuole pubbliche” – prof. Michele Madonna;
- „Funzione amministrativa e amministrazione dei beni ecclesiastici” – prof. Jesús Miñambres;
- „Avvocati ed amministrazione della giustizia: collaborazione con l'Autorità Ecclesiastica e fenomeno associativo nell'esperienza dei tribunali ecclesiastici regionali italiani” – prof. Giovanni Moscarielo;
- „Dalla 'supplicatio' alla 'remonstratio': evoluzione storico-giuridica del 'dissenso' amministrativo nella Chiesa” – prof. Matteo Nacci;
- „Gli atti amministrativi dello stato Città del Vaticano, fuori o dentro l'ordinamento canonico” – prof. Alfredo Ottaviani;
- „Sul rapporto ufficio-organo e potestà-competenza nel Diritto Canonico” – prof. Rodolfo Carlos Barra;
- „Il potere di porre le norme e la presenza di diritti soggettivi nell'ordinamento canonico” – prof. Francesco Ventura;
- „Cura animarum et canonicité: gouvernances de diocèses et de conférences des évêques” – prof. Jean Paul Durand;
- „La justice administrative: une application du c. 221 § 1” – prof. Dominique Le Toreau;
- „Sul retto esercizio della potestà vicaria normativa della Curia romana” – prof. Antonio Viana.

Piątej sesji przewodniczył prof. Carlos Corral Salvador, a jako pierwszy w tej sesji referat pt. „Kanoniczny akt administracyjny a porządek państwowy” wygłosił ks. prof. Mirosław Sitarz z KUL. Ks. prof. Sitarz w pierwszej części przedłożenia omówił kluczowe pojęcia, takie jak: „akt administracyjny” oraz „porządek prawny”. Następnie przeszedł do omówienia systemów relacji państwo – Kościół. Zasadniczą częścią wykładu było zagadnienie zakresu skuteczności kanonicznych aktów administracyjnych w państwowych porządkach prawnych. Tutaj profesor z Lublina podjął następujące zagadnienia: akty administracyjne dotyczące nominacji biskupów i proboszczów; akty administracyjne dotyczące uznania osobowości prawnej kościel-

nych jednostek organizacyjnych; dotyczące udzielenia i cofnięcia misji kanonicznej do nauczania religii w szkołach publicznych; dotyczące zakładania i prowadzenia placówek oświatowych, naukowych, wychowawczych; dotyczące zakładania i kierowania uczelniami wyższymi; dotyczące uznania zawarcia małżeństwa ze skutkami cywilnymi. W konkluzji ks. prof. Sitarz stwierdził, że systemy relacji Kościoła i państwa zostały określone w Ewangelii. Stopień i uwarunkowanie skuteczności kanonicznego aktu administracyjnego w porządku prawnym danych państw wymaga dalszych badań. Drugi referat tej sesji: „Użyteczność instrumentów cywilnych w administracji kościelnej: możliwości i granice” wygłosił prof. Helmuth Pree z Uniwersytetu w Monachium. Zajął się on przede wszystkim recepcją prawa cywilnego do prawa kanonicznego. Prelegent podjął także temat powodów i motywów uwzględniania prawa cywilnego w prawie kanonicznym oraz dopuszczalność prawa świeckiego w administracji kościelnej. W ostatniej fazie przedłożenia prof. Pree zarysował granice korzystania z prawa cywilnego. Przede wszystkim chodzi tu o sprzeczność z prawem boskim i prawem kanonicznym oraz zakaz nadużywania prawa, czyli chodzi o to, by instrumenty cywilne nie były używane i wykorzystywane do celów obchodzenia prawa kanonicznego.

Po tych dwóch referatach miała miejsce dyskusja, a następnie uczestnicy kongresu udali się do archikatedry św. Jana Chrzciciela, gdzie miała miejsce Msza św. z okazji XIV Międzynarodowego Kongresu Prawa Kanonicznego. Mszy św. przewodniczył i kazanie wygłosił J.Em. kard. Kazimierz Nycz, Metropolita Warszawski.

W ostatnim – piątym dniu kongresu szóstej sesji naukowej przewodniczył ks. prof. Patrick Valdrini, prorektor Uniwersytetu Laterańskiego w Rzymie, przewodniczący Międzynarodowego Stowarzyszenia Kanonistów. Prof. Valdrini ogłosił wyniki wyborów na stanowiska w Zarządzie Międzynarodowego Stowarzyszenia Kanonistów, po czym ks. prof. Wojciech Góralski z Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW przedstawił wykład końcowy na temat: „Funkcja administracyjna w życiu Kościoła” Prelegent zwrócił uwagę, że wykonywanie administracji w Kościele jest posługą duszpasterską i ma przyczyniać się do budowania wspólnoty Ludu Bożego. Administracja w Kościele jest funkcją służby. Następnie podjął zagadnienie partycypacji wiernych w wykonywaniu administracji w Kościele. Na zakończenie przedstawił temat sprawiedliwości administracji w Kościele i odpowiedzialności administracyjnej, która jest urzeczywistnieniem zasady praworządności. W refleksjach końcowych ks. prof. Góralski podsumował merytoryczną część kongresu. Powiedział, że nie należy rezygnować z możliwości posługiwania się pojęciami i zasadami prawa cywilnego. Nie można jednak przy tym zapominać o konstytucyjnych podstawach Kościoła. Zakończył wysunięciem postulatu o tworzeniu katedr i jednostek badawczych prawa administracyjnego.

Przemówienia końcowe wygłosili ks. prof. Józef Wroceński oraz ks. prof. Patrick Valdrini, którzy zamknęli obrady XIV Międzynarodowego Kongresu Prawa Kanonicznego.

Ks. Robert Kantor